

نخستین کسی که اسلام آورد

قسمت پانزدهم - بخش دوم

چنین گوید:

«وفد تقدم ذكر اسلامها رضى الله عنها، وانها سبقت الناس كافة...»^۱

واز آنچه ذکر شد چنین استفاده می شود که خدیجه علیها السلام نخستین انسانی بوده که به رسول خدا (ص) ایمان آورده است، چه از جنس زنان و چه از جنس مردان. ولی در تاریخ یعقوبی آمده است که گوید:

«... وكان اول من اسلم خديجة بنت خويلد من النساء، وعلى بن ابيطالب من الرجال ثم زيد بن حارثة، ثم ابوذر...»^۲

خدیجه نخستین کسی بود از جنس زنان که مسلمان شد علی بن ابیطالب نیز نخستین کسی بود از جنس مردان که اسلام اختیار کرد و سپس زید بن حارثه و پس از او ابوذر...

در این نقل از آن جهت که مورد بحث ما است سخنی به میان نیامده و ساکت است. و در نقل علی بن ابراهیم - از محدثین شیعه - آمده است که در تفسیر آیه مبارکه:

«فاصدع بما تؤمر و اعرض عن المشركين»^۳

چنین گوید:

«انها نزلت بمكة بعد ان نبي رسول الله (ص) بثلاث سنين، وذلك ان النبوة نزلت على رسول الله (ص) يوم الاثنين، واسلم علي عليه السلام يوم الثلاثاء، ثم اسلمت خديجة بنت خويلد زوجة النبي (ص)...»^۴

- این آیه در مکه نازل شد پس از گذشت سه سال از نبوت رسول خدا (ص)

نخستین فردی که به رسول خدا (ص) ایمان آورد و مسلمان شد

از نظر روایات و تواریخ مسلم است که نخستین فردی که از جنس زنان به رسول خدا (ص) ایمان آورده و مسلمان شد، همسر مکرمه اش خدیجه سلام الله علیها بود و بلکه بر طبق ادعای بسیاری از سیره نویسندگان و مورخان: نخستین انسانی که به آنحضرت ایمان آورده و مسلمان شد خدیجه بود. و این عبارت از ابن اثیر جزیری است که در کتاب خود «اسد الغابة» گوید:

«خديجة بنت خويلد بن اسد بن عبدالمعز بن قصي القرشي الاسدي ام المؤمنين زوج النبي (ص) اول امرأة تزوجها و اول خلق الله اسلم باجماع المسلمين، لم يتقدمها رجل ولا امرأة...»^۱

- یعنی خدیجه دختر خویلد... همسر رسول خدا (ص) نخستین زنی بود که رسول خدا با او ازدواج کرد و نخستین خلق خدا بود. به اجماع مسلمانان، که اسلام را اختیار کرد و هیچ مرد و زنی از او پیشی نگرفت. و این هم عبارت یکی از قدیمی ترین سیره ها یعنی سیره ابن اسحاق است که می گوید:

«وكان اول من اتبع رسول الله (ص) خديجة بنت خويلد زوجته...»^۲

- و نخستین کسی که از رسول خدا (ص) پیروی کرد خدیجه دختر خویلد همسر آنحضرت بود. و نظیر این دو عبارت از کتابهای دیگر نقل شده. و از دانشمندان شیعه نیز مرحوم علی بن عیسی اربلی همین عقیده را دارد، پس از روایتی که از ابن عباس نقل کرده که گفته است:

«... ان اول من صلى مع رسول الله (ص) بعد خديجة، علي عليه السلام.»

و تكذيب له فيحزنه ذلك الا فرح الله عنه بها اذا رجع اليها، تثبتة ونخفف عنه ونصدقته وتهون عليه امر الناس»^۱.

واما در مورد علی علیه السلام

و اما درباره دیگران غیر از حضرت خدیجه علیها السلام برای ما جای تردید نیست که طبق نقلهای صحیح و معتبر و منتهای دست نخورده و دست اول تاریخی و حدیثی - که برخی از آنها را شنیدید - و به گواهی بیشتر اصحاب رسول خدا (ص) - و از آن جمله سخنان خود امیرالمؤمنین علیه السلام - و بر طبق جریان طبیعی و معمولی این ماجرا، نخستین کسی که به رسول خدا (ص) ایمان آورد و دعوت آنحضرت را پذیرفت، علی علیه السلام بود. و بنظر ما مسئله چنان روشن است که نیازی به بحث زیاد و استدلال به روایات و تواریخ بسیار نداریم، و برای کسی که بخواهد در این باره تحقیق و تتبع کند هر چه بیشتر به منابع تاریخی و روایات مراجعه می کند یک شبهه برای او تقویت می شود و آن شبهه اینکه روایات و اقوالی که در این باره نقل اختلاف کرده و یا دیگرانی همانند ابوبکر را در پذیرش اسلام مقدم بر علی علیه السلام دانسته اند گذشته از اینکه تمامی آنها با روایاتی از همان راویان متناقض و متعارض است و از نظر فن حدیث شناسی از درجه اعتبار ساقط می شود، از کاناالهای نامالم بدست ما رسیده و یا راویان حرفه ای و خود فروخته و مزدور نقل کرده و یا غرض ورزیهای سیاسی و غیرسیاسی در آنها دخالت داشته است و گزرنه در روایات و نقلهای معتبر و سالم - اعم از شیعه و اهل سنت - در این باره که علی علیه السلام نخستین مسلمان و مؤمن به رسول خدا (ص) بوده بحثی نبوده و دوست و دشمن بدان اعتراف داشته اند.

اقا روایات

و روایات در این باره تنها بیش از یکصد حدیث از طریق اهل سنت روایت شده که مرحوم علامه امینی «قدس سره» آنها را در کتاب شریف «الغدیر» (ج ۳ و ج ۲) به طریقهای مختلف از رسول خدا (ص) و امیرالمؤمنین علیه السلام و سایر صحابه رسول

و ماجرا از این قرار بود که مقام نبوت روز دوشنبه بر رسول خدا (ص) نازل شد و علی علیه السلام روز سه شنبه مسلمان شد و پس از او خدیجه دختر خویلد همسر رسول خدا (ص) مسلمان شد...

و در نقل کتاب «طرف» سید بن طاووس که از کتاب وصیه عیسی بن استفاد از حضرت موسی بن جعفر از پدرش امام صادق علیهما السلام روایت کرده اینگونه است که رسول خدا (ص) آن دو را با یکدیگر به اسلام دعوت فرمود و آن دو با همدیگر یکباره ایمان آورده اسلام را پذیرفتند...^۲ و اقوال و روایات دیگری هم در این باره در کتابهای شیعه و اهل سنت آمده که در آنها درباره علی علیه السلام تعبیراتی امثال اینکه آنحضرت «اول الناس اسلاماً» یا «اول الامة اسلاماً» و یا «اول من آمن» بوده ذکر شده که از آنها استفاده می شود علی علیه السلام نخستین مسلمان بوده.^۳ و ما فعلاً در این باره بحث زیادی نداریم و به همین مقدار در اینمورد اکتفا می کنیم.

البته تذکر این مطلب هم لازم است که خدیجه همانگونه که در بحث ازدواج رسول خدا (ص) گفته شد: کمال ایثار و مهربانی را نسبت به همسر بزرگوار خود حضرت محمد (ص) داشت و رسول خدا (ص) نیز تا پایان عمر پیوسته از مهر و محبت و ایثار خدیجه یاد می کرد، و خود همین سبقت ایمان او به رسول خدا (ص) دلیل دیگری بر اعتقاد و ایمان قلبی او به صداقت و عظمت همسر گرامی خود، و در نتیجه دلیلی بر ایثار و عشق او در راه وصول به اهداف عالی آنحضرت است. و در روایات هم آمده است که ایمان خدیجه برای رسول خدا (ص) موجب تقویت قلب و رفع غم و اندوه آنحضرت بود، که هرگاه از تکذیب مشرکان و تمسخر و استهزاء دشمنان دلگیر و افسرده خاطر گشته و بخانه می آمد، خدیجه سلام الله علیها با سخنان دل نشین و دلداری دادن به آنحضرت موجبات رفع افسردگی و دلگرمی آن بزرگوار را فراهم می نمود و عبارت ذیل متن حدیث ابن اسحاق است که در سیره خود روایت کرده است.

«كانت خديجة اول من آمن بالله ورسوله وصدق بما جاء به، فخفف الله بذلك عن رسول الله (ص) لا يسمع شيئاً يكرهه من رده عليه

خدا(ص) نقل کرده و ما نیز برای تیسمن و تبرک چند حدیث را انتخاب کرده ذیلاً برای شما نقل می کنیم:

۱- طبرانی و هیشمی و بیهقی و حافظ گنجی و دیگران به سندهای خود از سلمان و ابوذر و حذیفه از رسول خدا(ص) روایت کرده اند که درباره علی علیه السلام فرمود:

«... ان هذا اول من آمن بي وهو اول من يصفحني يوم القيامة، وهو الصديق الاكبر وهذا فاروق هذه الامة، يفرق بين الحق والباطل، وهذا يعسوب المؤمنين»^{۱۱}

- براستی که این مرد نخستین کسی است که به من ایمان آورده و او نخستین کسی است که در روز قیامت با من مصافحه کند (و دست به دست من دهد) و او است صديق اکبر و او است فاروق این امت که میان حق و باطل را جدا سازد و او است بزرگ و سرور مؤمنان.

۲- حاکم در مستدرک و خطیب بغدادی در تاریخ خود و ابن ابی الحدید در شرح نهج البلاغه و دیگران با مختصر اختلافی از رسول خدا(ص) روایت کرده اند که فرمود:

«اول الناس وروداً على الحوض اولهم اسلاماً، علي بن ابيطالب»^{۱۱}

- نخستین کسی که در کنار حوض بر من درآید نخستین آنها است در پذیرش اسلام و او علی بن ابیطالب است.

۳- ابن ابی الحدید در شرح نهج البلاغه از جماعتی از صحابه رسول خدا(ص) مانند ابن عباس و جابر و اسماء بنت عمیس و ام ایمن و دیگران نقل کرده که رسول خدا(صلی) در داستان ازدواج علی و فاطمه علیهما السلام به دخترش فاطمه فرمود:

«زَوِّجْتُكَ اقدم الامة اسلاماً»^{۱۲}
- تو را به همسری کسی درآوردم که از همه امت در اسلام مقدم است.

۴- نسائی و ابن ماجه و طبری در تاریخ خود و ابی داود و خطیب بغدادی و هیشمی و دیگران به سندهای خود از امیرالمؤمنین علیه السلام روایات زیر را نقل کرده اند که فرمود:

«انا اول رجل اسلم مع رسول الله(ص)»^{۱۳}
و در نقل دیگری اینگونه است که فرمود:

«انا اول من اسلم مع النبي(ص)»^{۱۴}

و یا فرمود:

«انا اول من صلّى مع رسول الله»^{۱۵}

۵- و در بیش از دوازده کتاب از کتابهای معروف و معتبر اهل سنت، مانند جامع ترمذی و معجم طبرانی و مستدرک حاکم و استیعاب ابن عبدالبر و فراند السمطین حموی و دیگران به سندهای خود از انس بن مالک روایت کرده اند که گفته است:

«بُعث النبي(ص) يوم الاثنين وصلّى عليّ عليه السلام يوم الثلاثاء»^{۱۶}

- رسول خدا(ص) روز دوشنبه مبعوث به رسالت گردید و علی علیه السلام روز سه شنبه نماز گزارد.

۶- و در بیش از هفت کتاب از کتابهای معتبر ایشان مانند مستدرک حاکم و کامل ابن اثیر و مجمع الزوائد هیشمی و استیعاب و غیره به سندهای خود از زید بن ارقم روایت کرده اند که گفته است:

«اول من آمن بالله بعد رسول الله(ص) علي بن ابيطالب»

و یا به این تعبیر که گوید:

«اول من صلى مع رسول الله(ص) علي»^{۱۷}

نگارنده گوید: به همین مضمون بیش از یکصد روایت دیگر در روایات و کتابهای معتبر اهل سنت از اصحاب رسول خدا(ص) مانند عبدالله بن عباس و ابوسعید خدری و سلمان فارسی، و مقداد بن عمرو و کنندی و ابورافع و جابر بن عبدالله انصاری و حذیفه بن یمان و عمر بن خطاب و عبدالله بن مسعود و هاشم بن عقبه مرقال و عدی بن حاتم و دیگران نقل شده که ما بخاطر رعایت اختصار به همین مقدار اکتفا می کنیم و شما را به همان کتاب «الغدیر» که متن آنها را با مصادر و مراجع ذکر کرده ارجاع می دهیم.

۷- و در کتابهای دانشمندان و محدثین بزرگوار شیعه نیز بیش از این حدیث نقل شده که مرحوم علامه مجلسی (ره) بیشتر آن احادیث را در کتاب بحار الانوار خود نقل کرده^{۱۸} که از آن جمله است حدیث ذیل که ابن شهر آشوب در کتاب مناقب و فتال در روضة الواعظین و شیخ صدوق (ره) و دیگران نقل کرده اند که

رجال بعثت رجح

امام صادق علیه السلام فرمود:

«اول جماعة كانت ان رسول الله (ص) كان يصلي وامير المؤمنين عليه السلام معه، اذ عمر ابوطالب به وجعفر معه، فقال: يا بني صل جناح ابن عمك، فلما احسن به رسول الله (ص) تقدمهما وانصرف ابوطالب مسروراً وهو يقول:

ان علياً وجعفرأ نقتي عند مسلم الزمان والكرب والله لا اخذل النسبي ولا يعذله من بني ذوحسب اجعلهما عرضة العدى واذا اترك ميتاً ائسى الى حسبي لا نخذل ولا وانصرا ابن عمكما اخی لامى من بينهم وابى»

- نخستین (نماز) جماعتی که بر پا شد آن بود که رسول خدا (ص) نماز می خواند و امیرالمؤمنین علیه السلام با او بود که در این هنگام ابوطالب در حالی که جعفر- فرزندش- همراه او بود بر آنها عبور کردند، ابوطالب که چنان دید به جعفر گفت: بازوی عموزاده ات را پیوند کن (و تو هم بازوی دیگر او باش، همانگونه که برادرت یک بازوی او است) و چون رسول خدا (ص) ماجرا را احساس کرد جلوی آندو و قرار گرفت و ابوطالب نیز با خوشحالی و سرور از نزد آنها باز گشت و اشعار فوق را می خواند.

۸- در کتاب امالی ابن شیخ (ره) بسند خود از امام صادق علیه السلام از پدران خود روایت کرده که فرمود:

«ان علياً اول من اسلم»^{۲۰}

- براستی که علی علیه السلام نخستین کسی است که اسلام را اختیار کرد.

۹- در چند حدیث از طریق روایات شیعه و اهل سنت نیز از ابن عباس روایت کرده اند که در تفسیر آیه شریفه «والسابقون السابقون، اولئك المقربون»^{۲۱} گفته است:

«سابق هذه الامة على بن ابيطالب»^{۲۲}

- سبقت گیرنده این امت علی بن ابیطالب علیه السلام بوده.

۱۰- عیاشی در تفسیر خود بسندش از امام باقر علیه السلام روایت کرده که فرمود:

«ان ائتني عرض علي في الميثاق، فكان اول من آمن بي علي وهو اول من صدقني حين بعثت وهو الصديق الاكبر والفاروق يفرق بين الحق والباطل»^{۲۳}

- براستی که امتم را در عالم میثاق (آنجا که پیمان می گرفتند) بر من

عرضه داشتند و نخستین کسی که به من ایمان آورد علی بود و هم او بود نخستین کسی که مرا هنگامی که مبعوث شدم تصدیق کرد، و او است «صديق اكبر» - (راستگوی بزرگ) - و او است «فاروق» که میان حق و باطل را جدا کند.

•••

و این بود ده حدیث که ما برای شما از میان بیش از صد و پنجاه حدیث انتخاب کردیم و بیشتر آنها را نیز اهل سنت روایت کرده بودند چنانچه خواندید.

- ۱- اسدالغایبه- ج ۵- ص ۴۳۴.
- ۲- سیرة ابن اسحاق- ط ترکیه- ص ۱۲۰.
- ۳- بحار الانوار- ج ۱۶- ص ۷ به نقل از کشف الغمّه علی بن عیسی اربلی.
- ۴- تاریخ یعقوبی- ج ۲- ص ۱۱.
- ۵- سورة حبر- آیه ۹۱.
- ۶- تفسیر اقصی- ص ۳۵۴.
- ۷- بحار الانوار- ج ۱۸- ص ۴۴۲.
- ۸- برای اطلاع بیشتر می توانید به کتابهای سیرة نبویه قاضی دسولان ج ۱ ص ۹۱ و سیرة حلبیه ج ۱ ص ۲۶۸ و مناقب خوارزمی ص ۱۸-۲۰ و الفهرج ج ۳ ص ۲۲۰-۲۳۶ مراجعه نمایید.
- ۹- حیرة ابن اسحاق ص ۱۱۲.
- ۱۰- الفهرج ج ۲ ص ۳۱۳ و نظیر این روایت به سندهای مختلف در کتابهای شیعه مانند امالی شیخ طوسی (ره) و کشف الغمّه روایت شده که در بحار الانوار ج ۳۸ ص ۲۱۱-۲۱۳ نقل شده است.
- ۱۱- الفهرج ج ۳ ص ۲۲۰ و ۲۲۱.
- ۱۲- یعنی من نخستین مردی هستم که با رسول خدا اسلام را اختیار کردم.
- ۱۳- من نخستین کسی هستم که به رسول خدا (ص) اسلام آوردم.
- ۱۴- من نخستین کسی هستم که با رسول خدا (ص) نماز گزاردم، و این روایات را مرحوم علامه امینی در الفهرج ج ۳ ص ۲۲۱ از کتابهای مذکور روایت کرده.
- ۱۵- الفهرج ج ۳ ص ۲۲۴.
- ۱۶- الفهرج ج ۳ ص ۲۲۵.
- ۱۷- بحار الانوار ج ۳۸ ص ۲۰۱-۲۸۸.
- ۱۸- بحار الانوار ج ۳۸ ص ۲۰۷-۲۰۸ و امالی صدوق ص ۳۰۴ و طرائف ابن طاووس ص ۸۷.
- ۱۹- امالی شیخ ص ۲۱۸.
- ۲۰- سورة واقعه آیه ۱۰ و ۱۱.
- ۲۱- بحار الانوار ج ۳۸ ص ۲۲۵ و ۲۲۶ و ۲۳۱.
- ۲۲- بحار الانوار ج ۳۸ ص ۲۰۸ به نقل از تفسیر عیاشی.